

Stjórnarráð Íslands
Innviðaráðuneytið

Skýrsla um samráð *Grænbók um byggðamál*

Grænbók um byggðamál var kynnt í Samráðsgátt stjórnvalda til umsagnar á tímabilinu 30. janúar til 16. mars 2026. Alls bárust 18 umsagnir, flestar frá sveitarfélögum og landshlutasamtökum eða tíu umsagnir. Tvær umsagnir bárust frá þekkingarsetrum, fjórar bárust frá fulltrúum atvinnulífsins og tvær umsagnir bárust frá hagsmunasamtökum. Innviðaráðuneytið þakkar fyrir allar þær umsagnir sem bárust.

Meginmarkmið byggðaáætlunar eru að jafna aðgengi að þjónustu, jafna tækifæri til atvinnu og stuðla að sjálfbærri þróun byggða um land allt. Umsagnirnar sem bárust eru almennt jákvæðar og uppbyggilegar. Almennt kom fram víðtækur stuðningur við þá framtíðarsýn og meginmarkmið sem sett eru fram í grænbókinni.

Í umsögnum komu fram ábendingar og tillögur um áherslur, útfærslu og framkvæmd aðgerða. Í næstu undirköflum er gerð nánari grein fyrir helstu atriðum og sjónarmiðum sem bárust í umsögnunum.

Samhæfing stefnumótunar

Í mörgum umsögnum var lögð áhersla á að byggðaáætlun gegni skýru samhæfingarhlutverki gagnvart annarri stefnumótun stjórnvalda. Kallað var eftir auknum tengslum við m.a. samgönguáætlun, fjarskiptaáætlun, mennta- og nýsköpunarstefnur, húsnæðismál, sveitarstjórnarmál og aðrar opinberar áætlanir. Einnig var lögð áhersla á að byggðaáætlun tengdist betur sóknaráætlunum landshluta og annarri stefnumótun sveitarfélaga og landshlutasamtaka þeirra.

Innviðir og aðgengi

Það var lögð mikil áhersla á öflugra innviða og aðgengi að þeim því fyrir byggðapróun. Umsagnaraðilar fjölluðu m.a. um samgöngur, fjarskipti, orkumál og veituinnsviði og bentu á að uppbygging og viðhald slíkra innviða væri forsenda búsetu, atvinnuuppbyggingar og aðgengis að þjónustu. Fram komu ábendingar um þörf á aukinni fjárfestingu í samgöngum, betra aðgengi að almenningssamgöngum og áframhaldandi uppbyggingu fjarskipta- og orkuinnsviða.

Atvinnuþróun, nýsköpun og óstaðbundin störf

Í umsögnum var lögð áhersla á mikilvægi fjölbreytts atvinnulífs og áframhaldandi stuðnings við nýsköpun og atvinnuþróun á landsbyggðinni. Bent var á nauðsyn þess að styrkja

stuðningsumhverfi nýsköpunar, rannsóknarstarfs og frumkvöðlastarfs og að nýta betur staðbundna styrkleika einstakra svæða. Þá komu fram áherslur á að fjölga óstaðbundnum störfum, jafna dreifingu opinberra starfa og uppbyggingu vinnustaðaklasa utan höfuðborgarsvæðisins, sem m.a. gætu hýst slík störf.

Menntun

Nokkrir umsagnaraðilar lögðu áherslu á aðgengi að menntun sem lykilforsendu byggðapróunar. Þar var m.a. fjallað um mikilvægi sveigjanlegs náms, fjarnáms, örnáms á háskólastigi og prófaþjónustu á landsbyggðinni. Jafnframt var bent á hlutverk háskóla, rannsóknarstarfsemi og þekkingarsetra til að styðja við atvinnuþróun, nýsköpun og eflingu samfélaga um land allt.

Þjónusta og búsetugæði

Í umsögnum kom fram að jöfnun aðgengis að þjónustu væri meðal mikilvægustu viðfangsefna byggðastefnu. Kallað var eftir aukinni áherslu á að tryggja aðgengi að heilbrigðisþjónustu, menntun, samgöngum, stafrænum lausnum og annarri grunnþjónustu óháð búsetu. Einnig komu fram sjónarmið um að skilgreina betur þjónustuviðmið og byggja mat á árangri byggðastefnu m.a. á þróun þjónustu og aðgengis.

Ólík staða landshluta og brothættar byggðir

Margar umsagnir fjölluðu um mismunandi stöðu ólíkra landshluta. Bent var á að áskoranir byggða væru fjölbreyttar og næðu ekki einungis til svæða sem glíma við fólksfækkun heldur einnig svæða sem búa við langvarandi stöðnun, einhæft atvinnulíf eða hraðri íbúafjölgun sem setur þrýsting á innviði og þjónustu. Þá kom fram stuðningur við áframhaldandi þróun verkefna sem miða að eflingu brothættra byggða.

Sóknaráætlanir og hlutverk landshlutasamtaka sveitarfélaga

Víða var lögð áhersla á mikilvægi sóknaráætlana landshluta og hlutverk landshlutasamtaka sveitarfélaga við framkvæmd byggðastefnu. Kallað var eftir skýrara umboði, stöðugri fjármögnun og sterkari tengingu sóknaráætlana við aðra stefnumótun stjórnvalda.

Árangursmat og mælikvarðar

Þó nokkrar umsagnir bentu á mikilvægi þess að byggðaaætlun byggði á skýrum og mælanlegum markmiðum. Umsagnaraðilar lögðu til að árangur yrði metinn reglulega með hliðsjón af þróun íbúa, atvinnu, þjónustu, innviða, menntunar og annarra þátta sem hafa áhrif á byggðapróun.

Þegar hefur verið lögð fram hvítbók um byggðamál og voru þau atriði sem komu fram í samráðinu höfð til hliðsjónar við gerð hvítbókarinnar sem og þingsályktunartillögunnar. Þingsályktunartillagan verður lögð fram í október 2026.